

Opustit myšlenku o snadném a bezpracném vzdělávání

Marie Čechová

KČJ ZČU v Plzni

Čeština ve škole

- někteří žádají snadné, ba bezpracné vzdělávání s jediným cílem:
  - **učit jen tomu, co bude budoucí pracovník potřebovat** (copak se dají takové potřeby předjímat?);
- je důležité pěstovat v ČJL komunikaci a žákovu myšlenku, ale to lze jen na jistém materiálu;
- chceme-li **vyjádřit jasně, co potřebujeme**, musíme vědět, **jak toho docílit**;
- k tomu slouží **znalost systému jazyka a stylu**:
  - na základních a středních školách není cílem sama o sobě, ale je **podkladem vědomé komunikace**, k níž by výuka měla směřovat;
- jako kontraproduktivní vnímáme snahy některých „novátorů“ o výrazné snížení celkového objemu učiva (včetně úvah týkajících se maturit).

Čeština ve škole

- **jak dosáhnout zvýšení gramotnosti a komunikačního zdokonalení;**
- je potřebné obsah výuky přehodnocovat;
- v současnosti připravovaná revize RVP však může jen záplatovat aktuální stav vzdělání;

plánovaná změna totiž nemůže být v krátkém čase důkladně ověřena, nemohou na ni být připraveni učitelé ani učební pomůcky.

Čeština ve škole

- dílčí úprava je žádoucí, souběžně s ní by ale měla probíhat **příprava změny dlouhodobě promyšlené**;
- kolektivní reakce členů redakční rady Českého jazyka a literatury na připravovanou revizi vyšla v časopise ČJL (č. 5, 2021/22) a poskytli jsme ji Kabinetu českého jazyka prostřednictvím jeho předsedy Stanislava Štěpáníka.

„Mechanické redukce, které se v úvahách o revizích někdy objevují, by byly zbytečné, ba dokonce škodlivé“ (s. 213).

Následují další úvahy v ČJL č. 1 a 2 letošního ročníku 2022/23.

Čeština ve škole – dílčí myšlenky týkající se ZŠ a SŠ

- nelze přistupovat na zprimitivnění obsahu vzdělávání, musíme trvat na obsahu náročném, odstupňovaném podle stupně školy a vyspělosti žáků;
- základem vyřešení současné situace není redukce učiva, ale **restrukturace celého vzdělávání**, výsledek vzdělání a výchovy na ZŠ je třeba ověřit celostátním průzkumem;
- **základní školou nelze ukončit** vzdělávání, střední škola nemůže jen opakovat základněškolské učivo;
- pro SŠ zpracovat program, který se zaměří na prohloubené chápání jazykového systému, pochopení základních jazykových kategorií, na základě toho zdokonalování vlastní vyjadřovací úrovně.

Základní funkce 1. stupně

- **základy gramotnosti;**
  - osvojení si techniky čtení a psaní;
  - běžné jevy lexikálního pravopisu;
  - vyčlenění slova z kontextu apod.
- **čtení běžných textů s porozuměním;**
- schopnost **vyjadřovat se** (o čteném, o běžných věcech denního života) **plynule a na spisovném základě; osvojení si řečové etikety.**

Základní funkce 2. stupně

- **zvládnutí základů jazykového systému, a to zejména**
  - morfologie a syntaxe;
  - chápání produktivních a frekventovaných jevů;
- **vytváření vlastního projevu**, mluveného i psaného, postupně funkčně a situačně diferencovaného;
- v literární složce se nesoustředit na ovládání literárněhistorických faktů, ale na **rozvoj čtenářství**:
  - důraz na souvislou četbu věku žáků přiměřenou, s nejzákladnějšími informacemi o autorovi a kontextu vzniku díla, nutnými pro pochopení a přijetí uměleckého textu.

Základní funkce 3. stupně

- **prohloubení vhledu studentů do jazyka** (návaznost na 2. stupeň):
  - chápání podstaty jazykových jevů;
  - využití osvojovaných jazykových a stylových kvalit ve vlastní komunikační praxi v různých komunikačních sférách (včetně rétoriky);
- v centru pozornosti literární složky je **literární text** s poznáváním jeho historicko-společenského zakotvení:
  - cílem zvládnutých **literárněhistorických, literárněteoretických a jazykovědných poznatků, jako prostředků k proniknutí do podstaty tvorby, je pochopení a hlubší prožitek studenta z četby.**

Zdůrazňujeme:

- **jednotu** výuky v celém systému, její promyšlenou **návaznost**, bez nahodilého vypouštění témat;
- zpracování návrhu **jednotné koncepce, jež bude vypracována odborným týmem**;
- **vymezení** postupových **cílů** jednotlivých stupňů (dublování programu, vypouštění postupných kroků či příliš rychlý postup jsou nežádoucí).

Do výuky patří všechny živé, v řečové praxi užívané **jevy** (odstupňovaně podle produktivnosti a frekvence), a to se zřetelem k stupni, typu školy a vyspělosti žáků.

Seznam použitých zdrojů (výběrově)

- ADAM, R. *V karanténě s Novou školou aneb Říkej věty v množném čísle, slepče*. ČJL 70, 2019/20, s. 235–240.
- ADAM, R., *Slabá místa při určování větných členů*. ČJL 72, 2021/22, s. 20–24.
- ČECHOVÁ, M. *Vyučování slohu*. Praha: SPN, 1985.
- ČECHOVÁ, M. *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV, 1998.
- ČECHOVÁ, M. . *Smysl vyučování češtině ve stínu maturit*. ČJL 64, 2013/14, s. 1–6.
- FRANTA, D. *Model integrované výuky předmětu český jazyk a literatura: Praxe z klatovského gymnázia. Od praxe k teorii a zpět ve vyučování češtině II*. Plzeň: ZČU, 2021, s. 296–313.
- HNÍK, O. *K problému kvantity poznatků v literární výchově*. ČJL 67, 2016/17, s. 83–87.
- HNÍK, O. – JINDRÁČEK, V. *Literární výchova v české škole po 130 letech polemických diskusí*. ČJL 71, 2020/21, s. 1–9.
- KOSTEČKA, J. *Výuka předmětu český jazyk a literatura z pohledu nového školského zákona a Rámcového vzdělávacího programu*. ČJL 55, 2004/2005, s.177–184.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Literárněhistorické poznatky v literární výchově na 2. stupni ZŠ a v odpovídajících ročnících víceletých gymnázií. Od praxe k teorii a zpět ve vyučování češtině II*. Plzeň: ZČU, 2021, 232–257.
- ŠEBESTA, K. *Od jazyka ke komunikaci*. Praha: UK, 2003.
- ŠEBESTA, K., ČECHOVÁ, M. aj. *Revize RVP a oborové bohemistické kompetence – úvod k diskusi*. ČJL 72, 2021/22, s. 209–214.
- ŠTĚPÁNÍK, S. *Výuka češtiny mezi tradicí a inovací*. Praha: Academia, 2020.
- ŠTĚPÁNÍK, S. aj. *Školní výpravy do krajiny češtiny*. Plzeň: Fraus, 2020.

